

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส Educational Management for Disadvantaged Children

ปกรณกิตติ ม่วงประสิทธิ์
ศิริณา จิตต์จรัส

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการวิเคราะห์กระบวนการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสในบริบทของประเทศไทย ถึงสภาพและปัญหาบริบทในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมของทุกคนในการเข้าถึงการศึกษาที่เหมาะสมและมีคุณภาพซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาซึ่งกำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่มุ่งเน้นในเรื่องของความเสมอภาคและความเท่าเทียมของเด็กทุกคน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่พุทธศักราช 2540 ถึงฉบับปัจจุบันที่ได้บัญญัติไว้ในเรื่องของความเท่าเทียมของคนทุกคนในการเข้าถึงการศึกษา (Education for all) รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาคน

Abstract

This article aims to analyze the extent of educational management system in Thailand and foreign countries for disadvantage children. The findings provide a guideline to achieve educational equality, especially for disadvantaged children.

The importance of educational management for disadvantaged children is mentioned in the convention on the rights of the child, the constitutions of the kingdom of Thailand, from 1997 to present, the National Economic and Social Development Plan, and The National Education Development Plan.

* อาจารย์ ดร. ประจักษ์กุลสุตรนุททศึกษา ภาควิชาอนุทฤษฎศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

** รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทนำ

หลักการสำคัญที่ว่าเด็กทุกคนมีสิทธิต่าง ๆ ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและประเทศสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child=CRIC) ต้องดำเนินการมาตรการ เพื่อให้การปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมการใช้สิทธิของเด็กอย่างเต็มที่ ซึ่งได้รับการยอมรับทั่วโลกในการดูแลคุ้มครองเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก Convention on the Rights of the Child=CRIC ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 1989/2532 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน 1990/2533 ปัจจุบันอนุสัญญานี้มีภาคีสมาชิกถึง 195 ประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญานี้เมื่อวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ.1992/2535 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยในฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศเมื่อวันที่ 26 เมษายน ค.ศ.1992/2535

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีหลักการสำคัญสองประการคือ 1) สิทธิของเด็กนั้นไม่ใช่เรื่องที่รัฐหรือใครให้กับเด็ก แต่เป็นสิทธิของเด็กทุกคนที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด และ 2) ในการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็ก จะต้องคำนึงถึงสิทธิเด็กและที่สำคัญที่สุดคือต้องยึดถือหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (the best interest of the child) ซึ่งใช้เป็นข้อพิจารณาในการดำเนินการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่ารัฐภาคีสมาชิกต้องเคารพและคุ้มครองสิทธิเด็กทุกคนที่อยู่ภายในเขตอำนาจของตนไม่ว่าจะเป็นคนสัญชาติของประเทศนั้นหรือไม่ ที่อยู่ในเขตอำนาจของตนโดยไม่เลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ ไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิด หรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย (ข้อ 2) การไม่เลือกปฏิบัตินั้นไม่ได้หมายความว่ารัฐจะต้องปฏิบัติต่อเด็กทุกคนเหมือนกันหมด หากเด็กกลุ่มใดไม่สามารถใช้สิทธิเช่นเดียวกับเด็กอื่น เพราะสภาวะทางร่างกาย

จิตใจ หรือสังคม เช่นเด็กพิการทางร่างกายหรือทางสมอง เด็กเร่ร่อน ยากจน เป็นต้น รัฐอาจจัดบริการให้เด็กเหล่านี้เป็นกรณีพิเศษ เพื่อช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ได้ใช้สิทธิเท่าเทียมกับเด็กอื่นๆ หลักการนี้ได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ.2560 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 2560:8) ในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 27 ที่ระบุไว้ว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ในวรรคสองได้ระบุไว้ว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพร่างกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุผลใด จะกระทำมิได้ หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 53 ได้ระบุไว้ว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ส่วนวรรคห้าได้ระบุว่า ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษา ตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ตามความถนัดของตน และหมวดที่ 16 การปฏิรูปประเทศ มาตรา 258 ได้ระบุว่าให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่างๆ ให้เกิดผลดังต่อไปนี้ ด้านการศึกษา (1) ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา ตามมาตรา 54 วรรคสอง เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (4) ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัดและปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุ

เป้าหมายดังกล่าว โดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติ และระดับพื้นที่

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไข พุทธศักราช 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 มีเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษา ดังนี้ “การศึกษาเพื่อทุกคน และทุกคนเพื่อการศึกษา” และมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้ประชาชนไทยทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างทั่วถึง อันจะทำให้ประชาชนมีความพร้อมที่จะร่วมมือกันพัฒนาประเทศต่อไป อย่างไรก็ตาม แม้ในหมวด 2 มาตรา 10 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาจะกำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560:คำนำ) ที่มีหลักการสำคัญคือ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ให้ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 และยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2560:ข) เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน และการพัฒนาประเทศ

สำหรับสถานการณ์การศึกษาของเด็กและเยาวชนไทยจากผลการสำรวจเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2551 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2551) พบว่า การศึกษาของเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 6-24 ปีเป็นผู้ที่เข้าเรียนในปีการศึกษา 2551 จำนวน 13.0 ล้านคน หรือคิดเป็นอัตราเข้าเรียนร้อยละ 67.5 สำหรับสาเหตุการไม่เข้าเรียนพบว่า มีทั้งสิ้น 6.3 ล้านคนพบว่าเหตุผลที่ไม่เรียนมากที่สุดคือ เป็นผู้สำเร็จการศึกษา ระดับใดระดับหนึ่งแล้วมากที่สุด (ร้อยละ 61.1) ซึ่งในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เรียนจบระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 67.2) เหตุผลรองลงมาคือ ไม่มีเงินเรียนร้อยละ 21.7 ป่วย/พิการร้อยละ 2.5 นอกนั้นไม่เรียนเพราะเหตุผลอื่นๆ เช่น ต้องทำงาน โรงเรียนอยู่ไกล ไม่มีสตูดิโอ/ใบแจ้งเกิด ไม่มีสัญชาติไทย มีปัญหาเรื่องภาษา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัด ปี 2560 (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2560) ที่พบว่าจำนวนประชากรไทย จากข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2559 มีทั้งหมด 4.93 ล้านคน โดยมีข้อมูลที่น่าสนใจคือมีจำนวนคนพิการที่จดทะเบียนทั่วประเทศ จากฐานข้อมูล ของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2560 ทั้งหมด 1.82 ล้านคน หรือร้อยละ 2.75 ของประชากรทั้งหมดโดยพบว่าเด็กส่วนใหญ่เด็กอยู่คนเดียวตามลำพังไม่มีผู้ดูแลถูกทอดทิ้ง ร้อยละ 1.14 ของจำนวนเด็กทั้งหมด รองลงมา คือ ดูแลบุคคลในครอบครัว อาทิ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยเรื้อรัง และจิตเวช ร้อยละ 0.39 และอยู่กับครอบครัวยากจน/ยากลำบาก ร้อยละ 0.37 เด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม พบว่า ส่วนใหญ่เด็กมีผู้ดูแลและทำความรำคาญให้ชาวบ้าน ร้อยละ 0.62 ของจำนวนเด็กทั้งหมด รองลงมา คือ ดิดเหล้าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 0.25 และติดเกมโดยความถี่ในการเล่นเกมคือทุกวันร้อยละ 0.22 สำหรับประเด็น

อื่นๆ พบว่า เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว ทุพภิกขกรรมทางร่างกาย จิตใจ เพศที่มีการแจ้งเหตุ 1,063 คน ร้อยละ 0.01 ของเด็กทั้งหมด เด็กที่เป็น ผู้กระทำรุนแรงต่อผู้อื่น 1,011 คน หรือร้อยละ 0.01 จำนวนเด็กที่ดัดจริตมาก่อนวัยอันควรไม่พร้อม ในการเลี้ยงดูบุตร 18,639 คน หรือร้อยละ 0.22 เด็กที่ถูกบังคับใช้แรงงาน 1,803 คน หรือร้อยละ 0.02 เด็กที่ต้องดำรงชีพด้วยการเร่ร่อน ขอดทาน 2,747 คน หรือร้อยละ 0.03 รวมทั้งจากจำนวนเด็กพิการที่จดทะเบียนที่มีอยู่จริงในพื้นที่ 87,288 คน ได้รับเบี้ย ความพิการ ร้อยละ 83.04 และไม่ได้รับเบี้ยความ พิการ ร้อยละ 10.42 เด็กพิการที่ขาดแคลนกายอุปกรณ์ (รถเข็น ไม่เท้า ขาเทียม อื่นๆ) 5,398 คน

จะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วนได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ทางการศึกษาซึ่งจะเห็นจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิ เด็กที่มุ่งเน้นในเรื่องของความเสมอภาคและความเท่า เทียมของเด็กทุกคน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทยตั้งแต่พุทธศักราช 2540 ถึงฉบับปัจจุบันที่ได้ บัญญัติในเรื่องของความเท่าเทียมของคนทุกคนใน การเข้าถึงการศึกษา (Education for all) รวมทั้ง แผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการ ศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาคน ตั้งแต่เด็กให้มีคุณภาพและทั่วถึง แต่จากข้อมูลสถิติ ของเด็กด้อยโอกาสที่กล่าวมาข้างต้น ควรจะมีแนวทาง ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้ เป็นไปตามยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติและแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กล่าวคือ ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่ มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) มีตัว ชี้นำที่สำคัญ เช่น ประชากรกลุ่มอายุ 6 - 14 ปีทุกคน ได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่าที่รัฐต้องจัดให้ฟรี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้เรียนพิการได้รับการพัฒนาสมรรถภาพหรือบริการ ทางการศึกษาที่เหมาะสมทุกคน และประชากร

วัยแรงงานมีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ผู้เรียนทุกคนได้รับ โอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มี คุณภาพ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ดัชนีความเสมอภาค ของอัตราการเข้าเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม ฐานะทางเศรษฐกิจและพื้นที่ลดลง เป็นต้น

บทความนี้จะนำเสนอ สภาพและปัญหา ในการจัดการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสของประเทศไทย และเปรียบเทียบกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ และเพื่อนำเสนอ แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสเพื่อ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษาเพื่อ ความเสมอภาคและความเท่าเทียมของเด็กทุกคน อย่างมีคุณภาพ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาส

1. ความหมายของเด็ก

ความหมายของคำว่า “เด็ก” ในประเทศไทย มีการให้คำนิยาม “เด็ก” แตกต่างกัน โดยเฉพาะคำ นิยามในทางกฎหมายที่ปรากฏในประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ประกาศ หรือ ระเบียบต่างๆ ดังนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 19 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะ ผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์” อย่างไรก็ตาม บุคคลอาจจะพ้นจากการเป็นผู้เยาว์ได้ หาก ทำการสมรสก่อนอายุยี่สิบปี กล่าวคือ เมื่อมีอายุสิบเจ็ด ปีบริบูรณ์ หรือตามอายุที่ศาลอนุญาตให้ทำการสมรส ได้ก่อน (VakinYoungchoay 2549)

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74

บัญญัติว่า “เด็กอายุกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้น ไม่ต้องรับโทษ” มาตรา 75 บัญญัติว่า “ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ ปีแต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติ เป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบ และสิ่งอื่นทั้งปวงเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัย

ว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้หนึ่งหรือไม่” สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา (2499:5)

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 4 บัญญัติว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์” สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา (2553:7)

สรุปได้ว่า การให้คำนิยามในทางกฎหมายของ “เด็ก” ต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการขาดความเป็นเอกภาพเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “เด็ก” ในประเทศไทย โดยเฉพาะในเรื่องเกณฑ์อายุที่ใช้กำหนด นอกจากนี้แล้ว คำว่า “เด็ก” ยังมีความหมายใกล้เคียงหรืออาจใช้คำอื่นๆ แทนได้ เช่น คำว่า “เยาวชน” “ผู้เยาว์” หรือ “บุตร” อีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละเรื่องแต่ละฉบับ อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน**อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ (Convention on the Rights of the Child) ค.ศ.1989** ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “เด็ก” หมายถึง “มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี นอกเสียจากว่าภายใต้กฎหมายที่มีผลบังคับใช้ต่อเด็กผู้นั้นได้มีการกำหนดอายุการบรรลุนิติภาวะของการเป็นผู้ใหญ่ไว้ต่ำกว่านั้น” เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในปี พ.ศ.2535 ดังนั้นประเทศไทยจึงผูกพันและต้องดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับเด็กตามความหมายที่ให้ไว้ในอนุสัญญานี้

2. ความหมายของ “เด็กด้อยโอกาส”

“เด็กด้อยโอกาส” (Under Privileged Children หรือ Disadvantaged Children) หมายถึง กลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาต่างๆ หรือตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หรืออยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไป และต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่

ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องกับวัยและบรรลุถึงศักยภาพสูงสุด ตามความหมายดังกล่าวนี้ อาจเรียก “เด็กด้อยโอกาส” ว่าเป็น “เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก” ซึ่งเป็นวลีที่มาจากภาษาอังกฤษ ที่ว่า “Children in Especially Difficult Circumstances” ตั้งขึ้นโดยองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ:n.d.) และใช้กันแพร่หลายอาจจำแนกเด็กด้อยโอกาสหรือเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ออกเป็นกลุ่มเด็กต่างๆ ดังต่อไปนี้ เด็กถูกละเมิดสิทธิ เด็กถูกปล่อยปละละเลย เด็กประพฤติดนไม่สมควรแก่วัย เด็กพิการ เด็กที่ได้รับเชื้อ หรือได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2548:22) ได้จำแนกเด็กด้อยโอกาสออกเป็น 10 ประเภทดังนี้ 1) เด็กที่ถูกบังคับให้ขายแรงงาน หรือแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่ถูกบังคับให้ทำงานหารายได้ด้วยการขายแรงงานก่อนวัยอันสมควร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างจนไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา หรือการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักพัฒนาการอันเหมาะสมกับวัย 2) เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่อาศัยพักพิงเป็นหลักแหล่งแน่นอน ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร้ทิศทางขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสี่ยงต่อการประสบภัยอันตรายและเป็นปัญหาสังคม 3) เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศหรือโสเภณี หมายถึง เด็กที่มีความสละสลวย หรือถูกบังคับล่อลวงให้ขายบริการทางเพศหรือถูกชักจูงให้ต้องตกอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ 4) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือเด็กกำพร้า หมายถึง เด็กที่มารดาคลอดทิ้งไว้ในโรงพยาบาลหรือตามสถานที่ต่างๆ รวมไปถึงเด็กที่บิดามารดาปล่อยทิ้งไว้ให้มีชีวิตอยู่ลำพังหรืออยู่กับบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุจากปัญหาการหย่าร้างหรือครอบครัวแตกแยก มีสภาพชีวิตอยู่ท่ามกลางความสับสนขาดความรัก ความอบอุ่น ตลอดจนถึงเด็กที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู อันเนื่องมาจากสาเหตุอื่น 5) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ หมายถึง เด็กที่ถูกล่วง

ละเมิดทางเพศ ทางร่างกายหรือทางจิตใจชีวิตอยู่
อย่างไม่เป็นสุข ระวัง หวาดกลัว เนื่องจากถูกทำร้าย
ทารุณ ถูกบีบคั้นกดดัน จากบิดามารดา หรือผู้ปกครอง
6) เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) หมายถึง เด็กซึ่งเป็น
บุตรหลานของคนยากจนที่มีรายได้ ไม่เพียงพอต่อการ
เลี้ยงชีพ ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 20,000 บาท
ต่อปี ครอบครัวอยู่รวมกันหลายคน ขาดแคลนปัจจัย
พื้นฐาน มีชีวิตอยู่อย่างลำบากรวมถึงเด็กในแหล่ง
ชุมชนแออัด หรือบุตรของกรรมกรก่อสร้าง หรือเด็กจาก
ครอบครัวที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลที่ขาดโอกาสจะ
ได้รับการศึกษาและบริการอื่น ๆ 7) เด็กในชนกลุ่มน้อย
หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรหลานของบุคคลที่มีวัฒนธรรม
แตกต่างจากประชาชน ส่วนใหญ่ของประเทศ มีชีวิต
อยู่ยากลำบาก และมีปัญหาเกี่ยวกับการถือสัญชาติ
ไทย เป็นสาเหตุให้ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาหรือ
บริการอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นเด็กในครอบครัวที่อพยพ
เข้ามาอาศัยตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศไทย
เช่น ชาวเขา ชาวเล เป็นต้น 8) เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับ
ยาเสพติด หมายถึง เด็กที่ติดสารระเหยหรือยาเสพติด
ให้โทษหรือเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการชักนำให้ประพฤติตน
ไม่เหมาะสมเกี่ยวข้องกับผูกพันกับกลุ่มมิจฉาชีพ
หรือผู้มีอิทธิพลหรือบุคคลที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์
จากการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย เป็นเด็กด้อยโอกาส
ที่มีแนวโน้มสูงต่อการก่อปัญหาในสังคม 9) เด็กที่
ได้รับผลจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคม
รังเกียจ หมายถึง เด็กที่ติดเชื้อเอดส์ หรือมีบิดา
มารดาเจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ เป็นเด็กที่ถูกสังคมรังเกียจ
เป็นเหตุให้เด็กไม่สามารถเข้ารับการการศึกษา
หรือบริการอื่น ๆ ร่วมกับเด็กปกติทั่วไปได้และ
10) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
หมายถึง เด็กที่กระทำผิดและถูกควบคุมเด็กและ
เยาวชนตามกฎหมาย ตลอดถึงเด็กหญิงที่ตั้งครรภ์
นอกสมรส ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ
เช่น การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย การทอดทิ้งทารก
 เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า เด็กซึ่งขาด
โอกาสไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพ ความคุ้มครองตามที่
พึงจะได้รับถูกแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม บางกลุ่มปัญหา
เกิดจากความยากจน สภาพสังคม ความเป็นอยู่
ของครอบครัว เด็กจำนวนไม่น้อยที่ถูกล่วงละเมิดสิทธิ
โดยคนในสังคมซึ่งเป็นผู้ใหญ่ หรือแม้กระทั่งคนใน
ครอบครัวเอง

อีกกลุ่มที่เป็นประเด็นน่าสนใจต้องพิจารณา
คือ เด็กในชนกลุ่มน้อย เด็กเหล่านี้เกิดจากพ่อแม่ซึ่ง
เป็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติ หรือแรงงานต่างด้าวซึ่งอพยพ
เข้ามาในเมืองซึ่งอาจเป็นการลักลอบเข้าเมืองอย่าง
ผิดกฎหมาย เมื่อไม่มีสัญชาติไทย เด็กเหล่านี้ก็จะ
ไม่ได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเมือง
ของประเทศไทย ไม่มีโอกาสเข้าถึงทั้งทางการศึกษา
การแพทย์ การบริการของหน่วยงานรัฐ และความ
คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานจากภาครัฐ ปัญหานี้จึงเป็น
ปัญหาที่รัฐบาลและหน่วยงานองค์กรต่างๆ ทั้งในและ
ต่างประเทศต้องเร่งแก้ไข

แนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้
ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย การปฏิรูปแก้ไข
กฎหมายว่าด้วยสิทธิเด็กของไทยให้สอดคล้องกับ
มาตรฐานสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและ
อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กก็เป็นแนวทางสำคัญที่จะ
ช่วยให้การแก้ไขปัญหาเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ
มากขึ้น แต่อย่างไรก็ดีความตระหนักในความสำคัญ
ของเด็กของคนในสังคมก็เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก
คนในสังคมจะต้องเข้าใจในสิทธิเสรีภาพที่เด็กควรจะได้รับ
และไม่เข้าไปล่วงละเมิดสิทธิของเด็ก รวมถึงส่งเสริม
ให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่
ที่ดีของสังคมในอนาคต

สถานการณ์เด็กด้อยโอกาสในประเทศไทย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ (2559:35) ได้รวบรวมสถิติการ
ศึกษาของประเทศไทยในปีการศึกษา 2557-2558 พบว่า

ปีการศึกษา 2558 มีจำนวนนักเรียน 7.2 ล้านคนจากประชากรที่อยู่ในเกณฑ์เข้าศึกษาในระดับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (อายุ 6-14 ปี) ทั้งหมด 74.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 96.50 และอัตราคงอยู่ของกลุ่มนักเรียนที่เริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษาเริ่มต้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2546 จนถึงระดับอุดมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2558 พบว่านักเรียนกลุ่มดังกล่าวมีจำนวนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 61.4 จะเห็นได้ว่านักเรียนเกือบร้อยละ 40 ต้องออกจากการศึกษากลางคัน และจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555:37) ที่ได้ทำการสำรวจความพิการประจำปี พ.ศ. 2555 พบว่ามีประชากรในวัยเรียนตั้งแต่อายุ 5 ปีขึ้นไปประมาณ 1.5 ล้านคน และพบว่า ร้อยละ 22.4 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 57.6 มีการศึกษาระดับต่ำกว่าประถมศึกษา สำหรับสถิติคนไร้สัญชาติและคนไร้รัฐในประเทศไทย กฎษฏา บุญราช (2560:46) ได้กล่าวถึงสถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาคคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทยที่พบว่า จากฐานข้อมูลการทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560 มีคนต่างด้าวที่ได้รับการจดทะเบียนและขึ้นทะเบียนราษฎรมีเลขประจำตัว 13 หลัก ที่สามารถพิสูจน์ตัวตนได้ชัดเจนจำนวน 2,586,089 ราย โดยพบว่ากลุ่มเด็กนอกระบบการศึกษา กลุ่มเด็กพิการ กลุ่มประชากรที่ต้องการการศึกษาต่อและเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ กลุ่มเด็กในชนบทห่างไกลที่ยังขาดการเข้าถึงการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และกลุ่มเด็ก เยาวชนที่ถูกดำเนินคดี หากจำแนกประเภทกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและเด็กนอกระบบการศึกษาอย่างละเอียด จะสามารถจำแนกออกเป็น 11 กลุ่ม โดยพบว่ามีความถี่ขึ้นประมาณ 6,400,000 คน ประกอบด้วย 1) เด็กเร่ร่อนจรจัด มีจำนวน 30,000 คน ซึ่งแหล่งชุมชนแออัดที่มีจำนวนเด็กเร่ร่อนมากที่สุดอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งตามเมืองขนาดใหญ่ อาทิ ด่านแม่สาย จังหวัดเชียงราย, บริเวณ

โรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งส่วนใหญ่ประสบปัญหาครอบครัวแตกแยก ถูกทารุณกรรม บางส่วนออกมาเร่ร่อนเพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว และหนีตามเพื่อนมาเร่ร่อน 2) เด็กไร้สัญชาติ มีจำนวน 200,000-300,000 คน ในจำนวนนี้มีอยู่ 100,000 คนที่ยังขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นเด็กจากชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาพักพิงในประเทศไทย มีทั้งที่อยู่มานานเป็นชั่วอายุคน และเพิ่งอพยพเข้ามาอยู่ จึงยังไม่ถูกรับรองสัญชาติ ทำให้เด็กในกลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับบริการเท่าเทียมกับเด็กทั่วไป โดยขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดสิทธิทางการรักษาพยาบาล 3) ลูกของแรงงานต่างด้าว มีจำนวน 250,000 คน ปัญหาสำคัญของเด็กในกลุ่มนี้คือ ขาดโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากต้องอพยพตามผู้ปกครองเข้ามาทำงาน และเป็นกลุ่มที่ต้องเป็นแรงงานเด็ก จึงไม่มีเวลาเรียนในระบบโรงเรียนปกติ 4) เด็กติดเชื้อเอดส์ มีจำนวน 50,000 คน ซึ่งติดเชื้อเอดส์จากพ่อแม่ มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นทั้งเด็กกำพร้าและติดเชื้อเอดส์ จึงต้องเผชิญกับปัญหาทางสุขภาพ ขาดการยอมรับจากสังคมทำให้ผู้ป่วยเข้าไม่ถึงบริการด้านสุขภาพ การส่งต่อของเด็กระหว่างองค์กรไม่เป็นความลับ และเด็กที่ป่วยไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวได้ 5) เด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง มีจำนวน 88,730 คน ซึ่งถูกทอดทิ้งตามโรงพยาบาล สถานรับเลี้ยงเด็ก และที่สาธารณะ โดยมีสาเหตุจากแม่ที่อยู่ในวัยเรียน และแม่ที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกได้ 6) เด็กถูกบังคับใช้แรงงาน โดยเฉพาะเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีที่ถูกบังคับเป็นแรงงานอย่างผิดกฎหมาย มีจำนวน 10,000 คน ซึ่งมีจำนวนมากที่ยังไม่เข้าถึงระบบการคุ้มครองของกฎหมายและบริการทางสังคม 7) เด็กถูกบังคับให้ค้าประเวณี รวมถึงเด็กที่ทำงานในสถานบริการ เช่น สไนก์เกอร์คลับ ผับ คาเฟ่ ฯลฯ โดยพบว่าเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่เข้าสู่การค้าประเวณีไม่ต่ำกว่า 25,000 คน 8) เด็กติดยา มีจำนวน 10,000 คน โดยกระจายอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ รวมถึงพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 9) เด็กยากจนพิเศษ

หรือเด็กที่ครอบครัวยากจนได้รวมกันไม่เกิน 20,000 บาท/ปี มีจำนวน 2,978,770 คน 10) เด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ถิ่นทุรกันดาร มีจำนวน 160,000 คน 11) เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ (LD) เด็กสมาธิสั้น (ADHD) มีจำนวนถึง 2,500,000 คน หรือประมาณ 1 ใน 5 ของเด็กในวัยเรียนในระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยม (3-18 ปี)

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยประมาณ 8.8 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 11.42 จากจำนวนประชากรทั้งสิ้นของประเทศซึ่งถือว่าบุคลากรดังกล่าวที่ขาดโอกาสในการศึกษากำลังเผชิญความเสี่ยงสูงต่อปัญหาเสเพลติด การขายบริการทางเพศ และอาชญากรรม ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่ทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาให้บุคคลดังกล่าว ให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการตามศักยภาพรายบุคคล เพื่อการพัฒนาความรู้ผ่านการให้การศึกษาต่อและเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ จึงถือเป็นการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในกลุ่มเด็กด้อยโอกาส

สภาพการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสในประเทศไทย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสในประเทศไทย พบว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายที่เน้นความมั่นคงของชาติเป็นหลัก โดยเน้นการพัฒนากระบวนการป้องกันประเทศ การสร้างความร่วมมือประสานงาน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดน การเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมและการจัดสรรทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้เพื่อเด็กซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540) เป็นต้นมา ได้มีการกำหนดเป้าหมายให้ความสำคัญกับกลุ่มคนด้อยโอกาส ต่อเนื่องมาในฉบับที่ 9 (2545) ได้มีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาให้ครอบคลุม

ประชาชนทุกคน ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามอัตภาพ สามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

การจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการการศึกษาในรูปแบบพิเศษ (Special Education Needs-SEN) แตกต่างจากผู้เรียนโดยปกติทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะเฉพาะของกลุ่มเด็กดังกล่าวไม่สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาที่จัดให้กับเด็กทั่วไปการจัดการศึกษาของรัฐก็ยังไม่สามารถให้บริการแก่กลุ่มผู้ที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างกว้างขวาง ทั้งถึงและรูปแบบวิธีการให้บริการยังไม่สามารถตอบสนองต่อลักษณะเฉพาะกลุ่มของเด็กเหล่านี้ได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดสิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้ไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายของกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษว่าผู้ด้อยโอกาสมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษและต้องจัดการศึกษาให้ด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยจะต้องคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้นโดยการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษมี 2 ประเภท คือ จัดในสถานศึกษาเฉพาะทางที่รับเฉพาะเด็กกลุ่มนี้เข้าเรียนและจัดการเรียนร่วมในสถานศึกษาทั่วไป การจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสที่มีสภาวะยากลำบากซึ่งมีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป เนื่องจากเป็นผู้ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม หรือปัญหาอื่นๆ จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้อง เหมาะสม กับวัย และสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดได้ และเพื่อให้สอดคล้องกับการกำหนดประเภทของเด็กด้อยโอกาสในลักษณะสากล ซึ่งอาจจะเป็นได้ว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในประเทศไทยยังมีความตระหนักพอสมควรเนื่องจากเด็กด้อยโอกาสในแต่ละ

กลุ่มก็มีความต้องการในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เช่น 1) เด็กเร่ร่อนจรจัด สิ่งที่เด็กในกลุ่มนี้ต้องการคือการช่วยเหลือต่อเนื่องระยะยาว ซ่อมแซมสภาพพื้นฐานในชีวิต และช่วยเหลือเยียวยาครอบครัว จากนั้นจึงนำเด็กกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา 2) เด็กไร้สัญชาติ ความต้องการจำเป็นของเด็กกลุ่มนี้คือ การให้สิทธิและโอกาสต่อเด็กไร้สัญชาติ ทั้งทางกฎหมายรับรองและสิทธิการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การดูแลรักษาพยาบาล และสิทธิการเดินทางออกนอกพื้นที่ได้ รวมถึงกลไกการติดตามคุ้มครองเด็กไร้สัญชาติที่มีแนวโน้มสูญหายและเสี่ยงต่อขบวนการค้ามนุษย์ 3) ลูกของแรงงานต่างด้าว ความต้องการของเด็กกลุ่มนี้จึงต้องการการศึกษารูปแบบพิเศษ บนพื้นฐานของความต้องการให้การศึกษามีคุณภาพเหมาะสมกับวิถีชีวิตรวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และส่งเสริมยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม 4) เด็กติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มนี้จึงต้องการการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวเครือญาติ การดูแลด้านสุขภาพ การพักผ่อนเยียวยา และได้รับการรักษาพยาบาลตามสิทธิอย่างต่อเนื่อง ระบบสวัสดิการดูแลเด็กติดเชื้อ การเข้าใจและยอมรับจากสังคม และโอกาสในการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กปกติ 5) เด็กกำพร้าถูกทอดทิ้งเด็กในกลุ่มนี้นอกจากต้องการโอกาสทางการศึกษาเหมือนเด็กทั่วไปตั้งแต่ปฐมวัยแล้ว ยังต้องการความรักความเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวกับสังคมได้ 6) เด็กถูกบังคับใช้แรงงาน โดยเฉพาะเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีที่ถูกบังคับเป็นแรงงานอย่างผิดกฎหมาย ความต้องการของเด็กในกลุ่มนี้คือ ความช่วยเหลือทั้งทางสุขภาพ จิตใจ และโอกาสกลับสู่ระบบการศึกษา การมีงานทำที่มั่นคงเพื่อหนีความยากจนในอนาคต 7) เด็กถูกบังคับให้ค้าประเวณี รวมถึงเด็กที่ทำงานในสถานบริการ ความต้องการของเด็กกลุ่มนี้คือ ความช่วยเหลือทั้งทางสุขภาพ จิตใจ โอกาสทางการศึกษา รวมถึงกลไกทางสังคมและชุมชนในการให้กำลังใจ เพื่อฟื้นฟูจิตใจ ปลูกจิตสำนึกให้รักศักดิ์ศรี

ความเป็นมนุษย์ การฝึกฝนอาชีพให้มีความทำ 8) เด็กติดยา เด็กกลุ่มนี้มีความต้องการฟื้นฟูสภาพร่างกาย สมอง การเยียวยาจิตใจและคืนความมั่นใจในการกลับสู่สังคม/ชุมชน ตลอดจนความต้องการการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ 9) เด็กยากจนพิเศษ หรือเด็กที่ครอบครัวยากจนได้รวมกันไม่เกิน 20,000 บาท/ปี เด็กในกลุ่มนี้ต้องการการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษามีคุณภาพตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ 10) เด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ถิ่นทุรกันดาร เด็กกลุ่มนี้ต้องการการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษามีคุณภาพตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพเช่นกัน 11) เด็กออทิสติก เด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ (LD) เด็กสมาธิสั้น (ADHD) เด็กในกลุ่มนี้จึงมีความต้องการเฉพาะทั้งในด้านการเลี้ยงดูในครอบครัวและการให้การศึกษาของโรงเรียนที่ต้องการมีการจัดระบบคัดกรอง วินิจฉัย และดูแลอย่างเหมาะสม

สภาพการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสของประเทศไทยและต่างประเทศ

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสในประเทศไทยได้ยึดกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 พันธะสัญญาสากลนานาชาติประเทศอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 สำหรับในต่างประเทศพบว่ายึดตามรัฐธรรมนูญของประเทศเป็นหลัก และจะมีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมาย Civil Rights Act 1964 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน American with Disabilities Act (1990) เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการที่รัฐพึงจัดให้บุคคลซึ่งมีสัญชาติของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับการศึกษาและ McKinney Homeless Assistance Act (2009) ประเทศสหราชอาณาจักรมี

กฎหมาย พระราชบัญญัติการศึกษา ค.ศ.1944 (Education Act 1944) พระราชบัญญัติปฏิรูปการศึกษา (Education Reform Act 1988) พระราชบัญญัติว่าด้วยเด็กและเยาวชน หรือ Children Act 1989 ประเทศบราซิลมีกฎหมายเลขที่ 5691/71 ได้ระบุไว้ว่าวัตถุประสงค์หลักของระบบการศึกษาต้องเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตการทำงานและความมีสำนึกในความเป็นพลเมืองของประเทศ ฟิลิปปีนส์มีกฎหมายรัฐบัญญัติ เลขที่ 6655 ว่าด้วยการจัดตั้งและจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยไม่เสียค่าเล่าเรียนในโรงเรียนรัฐบัญญัติ เลขที่ 6728 อนุญาตให้นักเรียนที่มีความขัดสนทางการเงินที่เรียนอยู่ในโรงเรียนมัธยมของเอกชนไม่เสียค่าเล่าเรียนและประเทศออสเตรเลียมีกฎหมายการศึกษาภาคบังคับและมีหลักการในกฎหมายที่ว่า “รัฐต้องจัดให้มีการศึกษาภาคบังคับ โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย” States Grants (Primary and Secondary Education Assistance) Act 1996 Student and Youth Assistance Act 1973 (Act No. 155 of 1973) ด้านการศึกษา Employment, Education and Training Act 1988

ซึ่งจากกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นของแต่ละประเทศจะพบว่าทุกประเทศให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายในการศึกษา โดยกำหนดให้เด็กทุกคนอย่างน้อยต้องเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับซึ่งเป็นแนวการสนับสนุนให้โอกาสสำหรับเด็กทุกคนได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษารวมกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส พบว่า ในประเทศต่างๆ มีแนวคิดในการให้บริการการศึกษาเพื่อให้โอกาสกับเด็กทุกคนได้เรียน โดยป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก ในการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ ส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านการศึกษาและสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้ของเด็กในวัฒนธรรมที่ต่างกัน และประเด็นที่สำคัญที่สุดคือเพื่อความมั่นคงของชาติ

3. การให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของรัฐในแต่ละประเทศพบว่า ประเทศไทยจัดให้นักเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้ไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายจัดการศึกษาให้ด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยจะต้องคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ U.S. Department of Education ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดกรอบรวมเกี่ยวกับการศึกษาทั้งปวงของประเทศระดับมลรัฐ State Department of Education มีการจัดตั้งหน่วยงานโดยเฉพาะเพื่อรับผิดชอบการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละรัฐโดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือให้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานประเทศสหราชอาณาจักรมีการให้บริการสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางความประพฤติในโรงเรียนส่วนใหญ่ของเด็กที่มีปัญหาในด้านความประพฤติในโรงเรียน มาจากครอบครัวที่ยากจน ประเทศบราซิลมีมูลนิธิสวัสดิการเด็กแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงการสงเคราะห์และสวัสดิการสังคมรับผิดชอบเกี่ยวกับเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กยากจนและผู้เยาว์ที่กระทำความผิด โครงการให้บริการทางเลือกสำหรับเด็กเร่ร่อน ประเทศฟิลิปปินส์มีการพัฒนาต้นแบบการเรียนการสอนสำหรับแรงงานเด็กที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนโดยทำการสอนเสริมให้แก่เด็กที่อยู่นอกโรงเรียนซึ่งจัดชั้นเรียนเสริมนอกโรงเรียนเพื่อให้อ่านออกเขียนได้และจัดให้มีการฝึกอบรมด้านอาชีพ ประเทศออสเตรเลียเน้นการให้ เงินสนับสนุนแก่ตัวเด็กหรือสถาบันการศึกษา เพื่อประกันความเท่าเทียมในโอกาสทางการศึกษาที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษจำเป็นต้องได้รับและจัดการศึกษาสำหรับชนเผ่าพื้นเมือง

จะเห็นได้ว่าการให้บริการการศึกษาของแต่ละประเทศได้มีความยืดหยุ่นและมีความเหมาะสมกับเด็กแต่ละประเภทที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน โดยจะมุ่งเน้นไปยังกลุ่มเด็กที่มีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหามาเป็นอันดับแรก โดยทุกประเทศมีจุดมุ่งหมายคล้าย

กันคือเมื่อเด็กนักเรียนจบการศึกษาสามารถอยู่รอดในสังคมและสามารถมีงานทำเพื่อเลี้ยงชีพได้

4. การบริหารงานวิชาการเพื่อเด็กด้อยโอกาสพบว่าประเทศไทย สถานศึกษามีการจัดโครงสร้างเวลาเรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4 ด้าน การวัดผลประเมินผลจากการจัดประสบการณ์ วัดผลประเมินผลของนักเรียนตามพัฒนาการ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ประเทศสหรัฐอเมริกา ระดับสหพันธรัฐมีหน้าที่กำหนดนโยบายหลัก และพัฒนากลไกในส่วนกลาง ระดับมลรัฐนั้นมีการจัดตั้งหน่วยงานโดยเฉพาะเพื่อรับผิดชอบการศึกษาของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละรัฐโดยมุ่งเน้นการช่วยเหลือให้เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน การผสมผสานระหว่างการศึกษาและการพัฒนาอาชีพ ประเทศสหราชอาณาจักรมีการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแห่งชาติ องค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่นปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เน้นแนวทางแก้ครูเกี่ยวกับวิธีและอุปกรณ์การสอน จัดหลักสูตรพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู ประเทศบราซิล มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่ให้การทำงานเป็นการเรียนรู้และมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนที่ให้การศึกษากับเด็กด้อยโอกาส แจกจ่ายหนังสือสำหรับนักเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ ประเทศฟิลิปปินส์มีจัดการเรียนการสอนปกติ จัดการเรียนการสอนด้วยภาษาท้องถิ่นสำหรับเด็กมุสลิม ยืดหยุ่นเวลาการเรียนให้เหมาะสมกับการทำงาน และจัดการศึกษาตามความต้องการของตลาดแรงงาน จัดสอบเทียบกรณีประสบการณ์สำหรับเด็กนักเรียนที่ไม่ได้อยู่ในระบบการเรียน จัดโรงเรียนเคลื่อนที่สำหรับเด็กที่ต้องทำงาน ประเทศออสเตรเลียมีการยกระดับการเรียนให้สามารถเรียนสำเร็จและมีงานทำ จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสและชนเผ่าพื้นเมืองให้เท่าเทียมกัน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียน ปฐมวัย-เกรด 10 ประเมินผลสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์

ด้านการบริหารงานวิชาการพบว่าในทุกประเทศได้มุ่งเน้นช่วยเหลือและส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาตามความต้องการพิเศษของแต่ละบุคคลโดยมีการยืดหยุ่นให้การเรียนให้มีเวลาที่เหมาะสมกับการทำงานและเน้นให้จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดแรงงานโดยคำนึงถึงเด็กทุกคนให้มีความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษา

5. การบริหารงานงบประมาณในประเทศต่างๆ พบว่า ประเทศไทยสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ งบประมาณของสถานศึกษาจะได้รับจากต้นสังกัดตามระเบียบของเงินอุดหนุนรายหัวนักเรียน องค์การภาครัฐและเอกชนที่บริจาคให้สถานศึกษา โดยแยกเป็นค่าตอบแทน ค่าอากร ค่ายานพาหนะ ค่าวัสดุการจัดประสบการณ์ ค่าเน็ต ค่ากับ ติดตาม และรายงานผล สถานศึกษาสังกัดกระทรวงมหาดไทย ขึ้นกับฝ่ายบริหารการศึกษาเทศบาล งบประมาณสำหรับการจัดการศึกษา เทศบาลได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลร้อยละ 60.42 ที่เหลือมาจากรายได้ของเทศบาล โดยนำไปใช้สนับสนุนเป็นค่าอุปกรณ์การเรียนสมุด ดินสอ สำหรับนักเรียนให้เพียงพอตลอดปีการศึกษา ประเทศสหรัฐอเมริกา มีงบประมาณจากกระทรวงศึกษาระดับมลรัฐ งบประมาณสนับสนุนจากองค์กรเอกชน ประเทศสหราชอาณาจักรมีองค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนโดยคำนวณและจัดสรรไปให้ตามสูตรการบริหารโรงเรียนท้องถิ่น องค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่นได้รับงบประมาณจากรัฐบาลกลาง ประเทศบราซิล รัฐบาลกลางให้งบประมาณสนับสนุนร้อยละ 60 รัฐบาลท้องถิ่นให้งบประมาณสนับสนุนการศึกษา องค์การ UNICEF ให้การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมหากงบประมาณไม่เพียงพอ สำหรับประเทศฟิลิปปินส์ รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณสำหรับจัดการศึกษาสำหรับเด็ก องค์การพัฒนาเอกชนสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม ประเทศออสเตรเลีย รัฐบาลสหพันธ์สนับสนุนเงินอุดหนุน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ องค์การเอกชน

สนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือ โรงเรียนในจ้าง
ประมาณตามความสำคัญของโครงการโดยมีอำนาจ
การบริหารงบประมาณร้อยละ 90

จะพบว่าการบริหารงานด้านงบประมาณทุก
ประเทศได้มีการระดมทรัพยากรงบประมาณมากกว่า
ร้อยละ 50 ของงบประมาณทั้งหมด บุคลากร และ
องค์กรชุมชนต่างๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา

6. การบริหารงานบุคคลในประเทศต่างๆ
พบว่าในประเทศไทยสถานศึกษาสังกัดกระทรวง
ศึกษาธิการมีการดำเนินการด้านงานบุคลากรคือ
บุคลากรมาจากการสรรหา บุคลากรเพื่อสนับสนุน
การจัดการเรียนการสอนโดยใช้งบประมาณพิเศษ
ของสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสังกัดกระทรวง
มหาดไทย ขึ้นกับฝ่ายบริหารการศึกษาเทศบาล
บุคลากรมาจากการสรรหาบุคลากรเพื่อสนับสนุนการ
จัดการเรียนการสอนโดยใช้งบประมาณสนับสนุนจาก
เทศบาล ประเทศสหรัฐอเมริกา สถานศึกษาของรัฐ
เป็นผู้จัดการศึกษาและบุคลากรมีหน้าที่ในการจัดการ
ศึกษา องค์กรเอกชนจัดอาสาสมัครโดยผ่านโครงการ
ต่างๆ เพื่อเข้าถึงกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ประเทศสหราชอาณาจักร
องค์กรบริหารการศึกษาท้องถิ่นมีหน้าที่
ตรวจสอบดูแลครู และบุคคลที่จ้างปฏิบัติงานใน
โรงเรียนที่ตนดูแลทุกคน องค์กรฯ เป็นผู้ดำเนินการจ้าง
ครูในโรงเรียนจึงมีคณะกรรมการบริหารโรงเรียน
เป็นผู้ว่าจ้าง คณะกรรมการบริหารโรงเรียนจะเป็น
ผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการแต่งตั้งและปลดครู โดยมี
โรงเรียนอาสาสมัครในความช่วยเหลือของรัฐ สำหรับ
ประเทศบราซิลได้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาครูแจก
จ่ายชุดอุปกรณ์การเรียนการสอน สำหรับประเทศ
ฟิลิปปินส์ กระทรวงศึกษาวัฒนธรรมและการกีฬาและ
กระทรวงสวัสดิการและการพัฒนาสังคม หน่วยงาน
ระหว่างประเทศเช่น UNICEF และองค์กรพัฒนาเอกชน
รวมทั้งชุมชนและผู้นำทางศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมใน
การจัดบุคลากรทางการศึกษาให้เหมาะกับเด็กใน
ทุกกลุ่มและความต้องการเฉพาะบุคคล และประเทศ

ออสเตรเลีย ในการจัดสรรบุคลากรโดยให้อำนาจการ
ตัดสินใจอยู่ที่โรงเรียนโดยมีการคัดเลือก ประเมิน
บรรจุ และพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนตามความ
ต้องการของโรงเรียน รัฐบาลให้งบประมาณสนับสนุน
การพัฒนาครู

7. ด้านการบริหารงานบุคคลพบว่าใน
ทุกประเทศมีการสรรหาบุคลากรโดยมีรูปแบบเป็น
คณะกรรมการ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้บริหาร ครู ชุมชน
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มต่างๆ และมีการพัฒนาครู
ให้สนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน
เป็นรายบุคคล และยังมีกลุ่มที่เป็นอาสาสมัครที่มี
ความเชี่ยวชาญเข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียน
การสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

8. การบริหารงานทั่วไปในแต่ละประเทศ
พบว่าประเทศไทยสถานศึกษาสังกัดกระทรวง
ศึกษาธิการ การจัดทำทะเบียนนักเรียนโดยกำหนด
เลข 13 หลักนำหน้าด้วยตัวอักษร G จัดกิจกรรม
วันสำคัญและดำเนินการประชาธิปไตยในโรงเรียน
การประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานอาหารกลางวัน
และพาหนะสำหรับผู้เรียน ระบบช่วยเหลือดูแล
นักเรียน บริหารจัดการงานอาคารสถานที่ สถาน
ศึกษาสังกัดกระทรวงมหาดไทยขึ้นกับฝ่ายพัฒนาการ
ศึกษา เทศบาลแต่ละแห่งมีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจ
และตัดสินใจดำเนินการในเรื่องต่างๆ ได้อย่างเต็มที่
ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย กระทรวง
ศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทยเป็นเพียงผู้ส่งเสริม
และสนับสนุนให้ดำเนินงานไปได้โดยเรียบร้อยและ
บรรลุผล ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดการศึกษาผ่าน
จากกระทรวงศึกษาระดับมลรัฐโดยแบ่งเป็นแผนก
ประกอบด้วย แผนกอาหารกลางวันของโรงเรียน
แผนกการบริหาร แผนกการเงิน แผนกการศึกษาครู
แผนกการขนส่งนักเรียน แผนกห้องสมุด แผนกอาคาร
เรียน แผนกวิจัย ประเทศสหราชอาณาจักร องค์กร
บริหารการศึกษาท้องถิ่นจัดให้มีอาหารโรงเรียนฟรี
สำหรับนักเรียน องค์กรบริหารการศึกษาท้องถิ่น

มีอำนาจที่จะจัดเสื้อผ้าให้แก่เด็ก จัดให้มียานพาหนะรับส่งโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายสำหรับนักเรียนที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากโรงเรียน ประเทศบราซิล รัฐบาลกลางให้งบประมาณสนับสนุนการสร้างและพัฒนาโรงเรียน จัดหาพาหนะสำหรับนักเรียน จัดตั้งกองทุนรายได้สำหรับนักเรียนระหว่างทำงาน ประเทศฟิลิปปินส์ จัดกองทุนสำหรับการประกอบวิชาชีพระหว่างเรียน จัดโครงการลดความเสี่ยงระหว่างทำงานให้กับเด็กนักเรียนเพื่อลดการออกกะหว่างปี และประเทศออสเตรเลีย ชุมชนและผู้ปกครองเป็นผู้ประเมินโรงเรียน ผู้บริหารและครู โรงเรียนจะจัดสรรทรัพยากรลักษณะ School Global Budget รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนงานด้านการบริหารจัดการแก่โรงเรียน

ด้านการบริหารงานทั่วไปพบว่าทุกประเทศได้จัดสรรทรัพยากรเพิ่มเติม เช่นการจัดให้มีอาหารเสริมเพื่อพัฒนาด้านร่างกาย การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เสื้อผ้า และการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนา บำรุงอาคารสถานที่ของโรงเรียนให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนทุกคน

การจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส สามารถสรุปประเด็นสำคัญโดยแบ่งเป็นภาระงานในการบริหารสถานศึกษาตามรูปแบบการกระจายอำนาจทางการศึกษาในสถานศึกษาซึ่งประกอบไปด้วยภาระงานหลัก 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคลากร และการบริหารงานทั่วไปซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านวิชาการ

1. สถานศึกษาควรจัดการสอนเพิ่มเติมให้กับเด็กนักเรียนที่ต้องไปทำงาน (ขายแรงงานหรือหารายได้) ซึ่งเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสาร

ในต่างประเทศที่มีการจัดสอนเสริมสำหรับเด็กที่ต้องทำงานและการยืดหยุ่นเวลาเรียนให้เหมาะสมกับการทำงาน

2. การจัดการเรียนการสอนวิชาชีพให้กับเด็กด้อยโอกาสซึ่งเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารของประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศบราซิลที่มีการจัดศึกษาตามความต้องการของตลาดแรงงาน และประเทศออสเตรเลียที่มีการยกระดับการเรียนให้สามารถเรียนสำเร็จและมีงานทำ สอนวิชาชีพเป็นวิชาเสริมให้ตรงกับความต้องการแรงงานของท้องถิ่นและสามารถนำวิชาชีพไปประกอบอาชีพได้

3. การสอนเด็กด้อยโอกาสให้อยู่ร่วมกับเด็กต่างเชื้อชาติและต่างวัฒนธรรมในสังคมไทยซึ่งเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารแนวความคิดการให้บริการการศึกษาโดยส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านการศึกษาและสามารถใช้ชีวิตร่วมกันของเด็กในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้

4. การสอนให้เด็กด้อยโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันซึ่งเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารการบริหารงานวิชาการของประเทศออสเตรเลียที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กปกติและเด็กชนเผ่าพื้นเมืองให้เท่าเทียมกันและจัดให้มีการเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน สถานศึกษาควรจัดให้เด็กปกติในสถานศึกษาและเด็กด้อยโอกาสได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีของกันและกันผ่านกิจกรรมบูรณาการต่างๆ

5. การจัดการสอนให้เด็กด้อยโอกาสโดยเน้นความมั่นคงของสังคมไทยซึ่งเป็นประเด็นที่ได้มาจากแนวความคิดเกี่ยวกับการให้บริการการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสจากการศึกษาเอกสารในประเทศต่างๆ ที่มีจุดเน้นคือจัดการเรียนรู้เพื่อความมั่นคงของชาติ และจากการอภิปรายกลุ่มเฉพาะในสถานศึกษาที่เน้นการปลูกฝัง และจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยการเสริมเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ

6. การสอนให้เด็กด้อยโอกาสรู้วิธีการเข้าสู่สังคมซึ่งเป็นประเด็นที่ได้มาจากการเน้นการบริการการศึกษาของสหราชอาณาจักรที่เน้นการพัฒนาจากการเป็นเด็กสู่การเป็นผู้ใหญ่ โดยเน้นการเข้าสู่สังคม อีกทั้งช่วยให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีค่านิยมที่ถูกต้อง และสามารถมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างสร้างสรรค์

7. การสอนให้เด็กด้อยโอกาสรู้วิธีการดำรงชีวิตในสังคมเป็นประเด็นที่ได้มาจากการให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของเอกชนในประเทศสหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนในการให้คำปรึกษาโดยให้ความเอาใจใส่ นอกเหนือจากที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ประเทศ สหราชอาณาจักรได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่การศึกษาและนักสังคมสงเคราะห์จัดการเรียนการสอนให้คำแนะนำสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นรายบุคคล สำหรับประเทศไทย

8. การสอนให้เด็กด้อยโอกาสสำนึกในความเป็นพลเมืองของประเทศซึ่งเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารของประเทศสหรัฐอเมริกาที่จัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รวมทั้งการมีศีลธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิตด้วย

9. การปลูกฝังเด็กด้อยโอกาสให้รักชาติเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในประเทศบราซิลที่ได้มีการกระตุ้นให้สังคมได้ตื่นตัวกับการให้ความสำคัญในการรักชาติ สถานศึกษาควรมีการสอดแทรกการจัดกิจกรรมที่บูรณาการให้เด็กนักเรียนทุกคนมีความรักชาติและระบบการปกครองอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

10. การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารให้เด็กด้อยโอกาสเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสในประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งมีความแตกต่างด้านภูมิประเทศและภาษาจึงมีความหลากหลายของภาษาและ

วัฒนธรรม ซึ่งประเทศฟิลิปปินส์ได้จัดให้มีการเรียนรู้ภาษาของเด็กด้อยโอกาสที่มีทักษะภาษาที่แตกต่างกันให้ได้เรียนรู้และในประเทศออสเตรเลียที่มีกลุ่มชนที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมและภาษา จึงมีการจัดให้มีการเรียนการสอนเป็นภาษาพื้นเมืองตามความเหมาะสม

11. การสอนเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ของเด็กด้อยโอกาสเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสในประเทศฟิลิปปินส์ ที่มีการยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสตามความสามารถของนักเรียน และได้มีการพัฒนาพื้นฐานความรู้ของเด็กด้อยโอกาสให้สามารถเข้าเรียนได้ตามระบบการเรียนรู้อุปถัมภ์สถานศึกษาควรมีการดำเนินการในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้มีพื้นฐานความรู้ในระดับเดียวกับเด็กปกติคือจัดให้โรงเรียนมีครูที่มีความรู้ความสามารถดูแลเป็นพิเศษในการปรับพื้นฐานความรู้ของนักเรียนและควรมีการจัดการสอบเพื่อวัดระดับความรู้พื้นฐานของเด็กด้อยโอกาส

12. การแยกกลุ่มเด็กด้อยโอกาสตามความสามารถในการสื่อสารเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารในการจัดการศึกษาของประเทศฟิลิปปินส์ที่ให้บริการการศึกษาที่นอกเหนือจากปกติและเป็นไปตามความต้องการของเด็กด้อยโอกาส เช่น การสอนด้วยบทเรียนภาษาท้องถิ่นสำหรับชุมชนมุสลิม และประเทศออสเตรเลียที่จัดให้มีการเรียนรู้ภาษาของชนเผ่าพื้นเมืองเพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้

13. การสอนภาษาไทยสำหรับเด็กด้อยโอกาสก่อนเริ่มเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เป็นประเด็นที่ได้มาจากการประชุมกลุ่มเฉพาะซึ่งในการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสควรมีการพัฒนาให้เด็กด้อยโอกาสให้มีความรู้และมีความเข้าใจภาษาไทยอย่างถูกต้องเพื่อจะได้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ได้

ด้านการบริหารงานทั่วไป

1. การให้พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัดร่วมสนับสนุนในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ให้โอกาสหน่วยเอกชนและหน่วยงานอื่นนอกเหนือจากหน่วยงานภาครัฐได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

2. ควรให้สถานศึกษามีการจัดที่พักนอนสำหรับเด็กด้อยโอกาสเพื่อโรงเรียนจะสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงและโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมให้กับเด็กด้อยโอกาส นอกเหนือจากการเรียนรู้ปกติในห้องเรียนและการฝึกอาชีพสำหรับเด็กด้อยโอกาส

3. การจัดทำข้อมูลเด็กด้อยโอกาสให้ชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส ควรจัดตั้งศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กทางการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาสและครอบครัวการจัดทำข้อมูลของเด็กด้อยโอกาสโดยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ไม่มีรหัส 13 หลักต้องกำหนดรหัสเพื่อของบประมาณรายหัวของนักเรียน

ด้านการบริหารงานบุคคล

1. การให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคล สามารถวางแผนบุคลากร คัดเลือกบุคลากร ให้บุคลากรออกจากงานได้ การรับบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษา ได้มีการวางแผนการจัดสรรอัตรากำลังตามความต้องการของสถานศึกษาให้มีความเหมาะสม สถานศึกษาต้องมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและความเข้าใจในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส และควรมีการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส โดยมีความเป็นอิสระและคล่องตัว

2. การมีครูชนเผ่าครูต่างด้าวหรือครูหูหนวกเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารของประเทศออสเตรเลียในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาสที่มีวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างกันจะต้องมีผู้ประสานงานที่มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของเด็กด้อยโอกาสและเข้าใจภาษาเพื่อใช้ในการสื่อสารกับเด็กด้อยโอกาส และการสื่อสารด้วยภาษามือสำหรับคนหูหนวก หรือการใช้อักษรเบรลล์สำหรับคนตาบอดในการสื่อสาร

ด้านการบริหารงานงบประมาณ

1. การจัดงบประมาณเพิ่มเติมสำหรับโรงเรียนที่มีเด็กด้อยโอกาสเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารของประเทศออสเตรเลียในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสคือการสนับสนุนและทุ่มเทงบประมาณให้แก่ภาครัฐและเขตการปกครองในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส ประเทศบราซิลได้สนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมสำหรับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน จัดหาสื่อการเรียนรู้ การพัฒนาครู ดำเนินการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมจากรายหัวนักเรียนปกติเพื่อใช้ในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส เช่น การสนับสนุนสื่อผ่านนักเรียน อาหารกลางวัน อาหารเสริมนม และการบริการรับส่งนักเรียนจากรายหัวนักเรียนตามปกติ และสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส

2. การให้ NGO. ร่วมสนับสนุนงบประมาณเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารของประเทศสหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนให้องค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสประเภทต่างๆ และประเทศอังกฤษได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนที่ให้บริการแก่เด็กด้อยโอกาสในด้านต่างๆ รวมทั้งด้านการศึกษาโดยให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและในประเทศบราซิล มีองค์กรเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้รับการอบรมทางอาชีพ ค่าตอบแทน อาหารและสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนได้ เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสเป็นผู้ที่สามารถเข้าสู่สังคมได้

ประเทศฟิลิปปินส์มีหน่วยงานระหว่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชนและผู้นำทางศาสนาให้การช่วยเหลือในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส

3. การให้ชุมชนร่วมสนับสนุนงบประมาณเพื่อเด็กด้อยโอกาสเป็นประเด็นที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารของประเทศบราซิลที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการริเริ่มของชุมชนโดยให้ชุมชนเป็นผู้นำในการเข้าถึงเด็กด้อยโอกาสและช่วยเหลือทางด้านวิชาการและงบประมาณเบื้องต้น

บทสรุป

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสมีความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งจะไปตามเป้าหมายของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่จะมุ่งพัฒนาคนทุกคนด้วยความเสมอภาค ดังนั้นการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับความต้องการพิเศษของเด็กด้อยโอกาสในแต่ละประเภทจึงมีบทบาทสำคัญเพื่อให้เด็กด้อยโอกาสในแต่ละประเภทสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม และที่สำคัญคือการทำให้การเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเปลี่ยนเป็นความรู้เพื่อนำไปสู่การมีงานทำของนักเรียน ซึ่งสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่น วิทยาลัยการอาชีพหรือวิทยาลัยอาชีวศึกษาในพื้นที่หรือศูนย์การศึกษาพิเศษ รวมถึงนักบำบัดต่างๆ อาทิ นักกายภาพบำบัด นักบำบัดการพูด นักกิจกรรมบำบัด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะบุคคลให้ตรงกับความต้องการของนักเรียนในแต่ละกลุ่ม การพัฒนาหลักสูตรวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน การพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ในการจัดการเรียนการสอนและความรู้เฉพาะเกี่ยวกับความต้องการ

ของนักเรียนเป็นรายบุคคล การปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน และเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้สำหรับเด็กด้อยโอกาสในแต่ละประเภท

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา บุญราช.(2560).**สถานการณ์และแนวทางแก้ไข ปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย.** สืบค้น 9 ตุลาคม 2560 จาก <https://prachatai.com/journal/2017/07/72339>
- สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา.(2499). **ประมวลกฎหมายอาญา.**สืบค้น 09 ตุลาคม 2560,จาก <http://www.kodmhai.com/m2/m2-2/m2-59-79.html>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579.**กรุงเทพฯ:สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ.2540-2544.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564.**(2560).กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา.(2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา. (1545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไข พุทธศักราช 1545.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

- สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา. (2553). **พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). **รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดปี 2560**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). **นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส**. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2557-2558**. กรุงเทพฯ: กลุ่มพัฒนาคลังข้อมูลทางการศึกษาและพัฒนามนุษย์ สำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). **การสำรวจความพิการ พ.ศ.2555 The 2012 Disability Survey**. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). **วิเคราะห์เด็กและเยาวชน**. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติและสังคม สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- American with Disabilities Act. (1990). Retrieved October 06, 2017, from <https://www.dol.gov/oasam/programs/crc/ADA-1990.pdf>. Assistance and Rapid Transition To Housing (HEARTH) Act of 2009. Retrieved October 06, 2017, from <https://www.hudexchange.info/resources/documents/HomelessAssistanceActAmendedbyHEARTH.pdf>. Children Act 1989. (1989). Retrieved October 06, 2017, from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/contents>
- Civil Rights Act of 1964. (1964). General Records of the United States Government, 1778–2006. Retrieved October 06, 2017, from <https://catalog.archives.gov/id/299891>.
- Education Act 1944. (1944). Retrieved October 06, 2017, from http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1944/31/pdfs/ukpga_19440031_en.pdf
- Education and Work A Decade of Educational Reform (1971-1982). (1983). Unesco Educational Financing Division Paris; Retrieved October 06, 2017, from <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000896/08931eb.pdf>
- Education Reform Act 1988. (1988). Retrieved October 06, 2017, from <http://www.educationengland.org.uk/documents/acts/1988-education-reform-act.pdf> (1988). Retrieved October 06, 2017, from <https://www.legislation.gov.au/Details/C2004C03767>.

- Mckenney Homeless Assistance Act.(2009).
As amended by S. 896 The Homeless
EmergencyRepublic Act 6655 Free
Public Secondary Education Act of 1988.
(1988).Retrieved October 06, 2017, from
<http://pcw.gov.ph/law/republic-act-6655>.
- States Grants (Primary and Secondary Education
Assistance) Act 1996. (1996).Retrieved
October 06, 2017, from <https://www.legislation.gov.au/Details/C2004C06981>
- Student and Youth Assistance Act 1973 (Act
No.155 of 1973). Retrieved October 06,
2017, from <http://ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/96768/114448/F543792233/AUS96768.pdf>.
- VakinYoungchoay.(2549).**ประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์**. [เว็บไซต์].สืบค้นจาก
https://thai-civil-code.blogspot.com/2009/07/blog-post_1999.html
- Unicef.(n.d.).**Funding Proposal Unicef Djibouti
Protection For Children In Especially
Difficult Circumstances**. Retrieved October
06, 2017, from https://www.unicef.org/djibouti/FUNDING_PROPOSAL_UNICEF_DJIBOUTI.pdf
- United Nations. (1989).**Convention on the rights of
the child**. New York: 20 November 1989.